

Chương một

Cúng đất

Ông Lợi xé tờ lịch ngày mồng Hai tháng Tám âm lịch, đặt xuống một xấp giấy trên bàn:

- Mấy ông mấy mẹ ngày xưa kể lại rằng, khi công chúa Huyền Trân được gả cho vua Chế Mân ở nước Chiêm Thành, nước ta nhận được sính lễ là hai vùng đất Châu Ô và Châu Lý.

- Là ở mô rúa ông? - Mùi gãi đầu thắc mắc.

- Là vùng đất ở phía nam Quảng Bình kéo dài tới Quảng Ngãi.

Rom đập nhẹ tay Mùi:

- Huế nằm trong đoạn ni luôn, phải không?

- Ủ. - Mùi đặt tay lên miệng ra hiệu im lặng.

Vừa xếp giấy tờ để cúng, ông Lợi vẫn hăng say tiếp tục:

- Đối với người Việt mình thì đây là vùng đất xa lạ. Để làm ăn lập nghiệp tốt thì phải tôn trọng thần linh ở đây.

Tôi nhanh nhẩu hỏi:

- Rúa là họ cúng đất phải không ông?

- Đúng rồi.

Hôm nay nhà Rom làm lễ cúng đất. Ông Lợi và chú Tạ - ông nội và ba của Rom - mời bà con, hàng xóm đến dự cỗ. Tôi và Mùi, hai đứa bạn thân nhất kiêm hàng xóm sát vách, tất nhiên không thể vắng mặt trong dịp đặc biệt này.

Sở dĩ hấn có tên là Rom là vì hồi mới biết đi, có một lần cả nhà tìm mãi không thấy, rốt cuộc phát hiện hấn đang nằm cuộn tròn trong một đồng rom to đùng sau hè, cả người phủ kín rom rạ, đầu tóc rối bù. Ông Lợi với o Hồng, mẹ của Rom, thấy cảnh đó vừa hết hồn vừa buồn cười, từ đó gọi luôn là “Rom”. Tên khai sinh của hấn là Tri, nhưng ít ai gọi. Đến tận khi hấn hơn một tuổi, chú Tạ mới đi làm giấy khai sinh, thành ra trong ba đứa tụi tôi, Rom lớn tuổi nhất dù vẫn học cùng lớp Năm.

Dù là “anh cả” trong nhóm nhưng Rom không phải đứa chín chắn nhất. Hấn nghịch ngợm, hài hước và suốt ngày bày trò nhố nhăng. Vì rong ruổi

khấp xóm từ sáng đến tối nên da hắc nâu bóng, khỏe khoắn. Nói văn hoa là vậy, chứ thật ra là đen thui.

Mùi thì ngược lại, là đứa điềm đậm và chững chạc nhất trong xóm. Dáng người cao ráo, làn da trắng như con gái, trắng hơn cả đứa con gái thật sự là tôi. Đôi lúc, Mùi còn ra vẻ người lớn khiến cả đám phải nể.

Còn tôi là Mận, đứa con gái loi choi nhất trong đám con nít. Người mập mạp, mặt tròn, nên tụi nó hay trêu là “bé mỡ”, chắc do tôi thường được ăn ké bánh kẹo mại lăm. Nhà tôi toàn con trai, nên tôi hiếm khi mặc váy, không phải không thích mà là mặc đồ ké của các anh thì tiện hơn. Chỉ khi nào Tết đến hoặc đi đám cưới, mẹ mới sắm cho tôi một cái váy mới.

Hôm nay định đi ăn cúng đất, tôi hí hửng lấy chiếc váy xanh dương mặc hồi Tết ra uôm thử, ai dè... chật ních. Đành ngậm ngùi cất lại, chờ mai mốt nhường cho em gái. Cuối cùng, tôi chọn chiếc quần tây mặc đi học thường ngày, phối với cái áo thun màu tím đẹp nhất.

Theo quan niệm của người làng tôi, mỗi mảnh đất đều có vị thần Thổ Công trông coi, phù hộ. Lễ cúng đất được tổ chức để báo cáo việc làm ăn, ruộng vườn trong năm, tạ ơn Thổ Công và cầu xin một năm mới suôn sẻ, bình an. Thường lễ này diễn ra vào tháng Giêng hoặc tháng Tám âm lịch, cũng là

dịp để bà con họ hàng, hàng xóm láng giềng quây quần, trò chuyện đầu năm.

Quả là một ngày hết sức bận rộn đối với Rom! Tò mò sáng, hắc đã theo ba đi chợ. Về đến nhà chưa kịp nghỉ, lại chạy ra nương kiếm củi cho mấy o mấy mẹ nấu nướng. Gần trưa, còn được ông nội gọi đi hái cau sau vườn. Dù bận rộn là thế, mệt là thế, nhưng tôi dám chắc Rom vui lắm - mặt mày tươi rói, miệng cú “Dạ thưa o”, “Dạ thưa bác” rối rít, nghe mà mát cả lòng.

Lễ cúng đất nhà Rom, tôi với Mùi cũng háo hức không kém. Vừa ăn sáng xong là hai đứa đã phóng sang nhà hắc, tay phụ kiếm củi, tay phụ nhặt lá, vừa làm vừa nói cười rôm rả.

Tầm mười giờ sáng, khi mâm cỗ đã được bày biện chỉnh tề, nhà Rom bắt đầu rộn ràng đông vui. Các chú, các ông tụ tập ngoài hiên, bàn chuyện nương vườn, ruộng đất, lâu lâu rít vài hơi thuốc rê. Trong nhà, mấy o, mấy mẹ ngồi chia nhau trái cau, miếng trầu, chuyện trò rôm rả về chồng con, áo quần, bếp núc...

Nhà Rom thật đông vui mỗi dịp như vậy. Mỗi lần nghe đâu có cúng, có kị là đám con nít tụi tôi lại háo hức không thôi, vì sắp được ăn ngon! Suốt năm quanh quẩn với khoai sắn, cơm muối, cà và rau, hiếm lắm mới có thịt cá. Riêng Rom thì mong

ngóng còn hơn ai hết. Nhà mà cúng hay có giỗ là hẳn sẵn sàng nghỉ học, không rong ruổi gì nữa, chỉ quanh quẩn trong nhà chờ... đến giờ ăn!

Ông Lợi nhìn vào mấy bàn cúng, chỉ cho mấy đứa cháu:

- Lễ cúng có đầy đủ ba bàn: Bàn thượng, bàn trung và bàn hạ. Mỗi bàn đều có hương đèn, giấy vàng mã, rượu, hoa quả và cau trầu.

- Bàn thượng đặt một bộ áo quần thổ thần, một con gà cúng, mấy đĩa xôi, điểm thêm xung quanh là vài chén chè nhỏ. Bàn trung đặt hai bộ áo bà, năm bộ áo ngũ phương, lễ vật gồm ba đĩa cua trứng luộc chín có miếng thịt heo đặt lên trên. Ngoài ra trên bàn trung còn có mâm cỗ cúng cơm với các món thịt heo, dưa giá, chả lụa, gà luộc, muối ớt xào... Còn bàn hạ thì đặt áo, cháo, gạo, muối, khoai, sắn và đậu. - Mùi tiếp lời.

Rom ngạc nhiên:

- Ô, mi cũng biết mấy cái ni nữa à?

- Ông nội của tau bảo con trai là phải biết lễ nghi, cúng kị.

Một lát sau thì Rom rủ Mùi và tôi chạy lui sau nương xem mấy o nấu xôi. Mấy o liền bảo chúng tôi chạy đi kiếm thêm củi. Cả ba chạy ra cái nhà kho đựng củi giữa vườn, kiếm từng thanh củi đen đen xám xám, to bằng bắp chân người

lớn, cho vào nhóm lửa. Lửa bùng cháy lên, lấp lánh từng tia đỏ. Khói bắt đầu bay lên, cay cay khóe mắt.

Ba đứa ngồi bên cạnh nồi xôi, khi nào lửa tắt thì cho củi vào. Nồi xôi tỏa ra mùi thơm dịu của lá dứa và nếp, lẫn át mùi hăng của khói. Tôi hít hà:

- Thơm quá. Đói bụng nữa, ước chi lấy cục xôi ra mà ăn thì sướng biết mấy.

Rom đưa mấy thanh củi vào nhóm lửa, khói bốc ra nghi ngút, nó chui khóe mắt:

- Khói cay quá. Ráng thêm chút nữa đi. Lát nữa tao dắt hai đứa bây vô nhà ăn cúng đất.

- Rom mô rồi? Đi kiếm cho ông cái chiếu! - Tiếng của ông Lợi từ xa vọng lại.

- Dạ.

Rom đáp lại rồi chạy lon ton vào giường của ông, tôi và Mùi cũng đi theo. Hẳn nằm trườn trên sàn nhà, khoèo tay vào gầm giường lấy chiếc chiếu, mang ra trải ngay trước bàn cúng. Rom phúi tay, nhìn tôi và Mùi:

- Xong rồi. Chờ thêm một tiếng để ông cúng xong là ăn được.

Ông Lợi mang bộ áo dài màu đen cùng quần ống rộng và đội khăn đóng ngay ngắn. Ông bật hộp quẹt, đốt cháy mấy cây hương. Chuẩn bị xong, ông Lợi khấn vái một cách nghiêm trang:

Nam mô A di đà Phật

Nam mô A di đà Phật

Nam mô A di đà Phật

Con kính lạy quan đương xứ Thổ Địa chính thần.

Hôm nay là ngày mùng Hai tháng Tám năm...

chúng con thành tâm xin dâng hoa quả, gạo muối, giầy tiền, vàng bạc, bánh kẹo, cúng cho ông bà tổ tiên, chú thần, các vị khuất mày khuất mặt trong đất Thù Thiên này.

Gia đình chúng con nhờ có duyên lành mà đến an cư lạc nghiệp nơi này. Đội ơn thần linh Thổ Địa phù hộ, phong thủy yên lành, bốn mùa không hạn ách, có điềm lành tiếp ứng.

Nay nhằm ngày lành tháng tốt, gia đình chúng con sắm sửa lễ tạ mong báo đáp ân thâm, tỏ lòng tôn kính. Cúi xin Thổ Thần lai giáng án tiền, nhận hưởng lễ vật, chúng mình tâm đức...

Rồi ông quỳ xuống chiếu lạy, thắp hương trên bàn cúng, bàn thờ tổ tiên, am và đầu cổng nhà. Thắp hương tức là mời ông bà, tổ tiên, thổ thần lên dùng bữa trong khoảng thời gian hương bắt đầu cháy đến lúc tàn. Sau khi ông bà ăn xong, hương tàn thì con cháu mới được dùng bữa.

Tôi, Mùi và Rơm đưa lúi thủi bước vào gian bếp. Bếp được xây sau vườn, tách biệt với nhà. Sở dĩ như thế là vì người dân nơi đây nấu bằng than củi,

khói bụi nghi ngút nên làm tách ra cho sạch sẽ, sẵn tiện làm luôn cái kho chứa củi. Rơm mở nắp nồi xôi ra, định đưa tay lấy một nắm xôi ít ỏi còn lại nhưng Mùi ngăn lại:

- Đùng Rơm! Cúng xong mới được ăn!

Rơm ngoái đầu lại:

- Răng rúa? Ăn một miếng thôi, đói quá. Mận với Mùi ăn không, tau lấy cho?

Mùi lắc đầu:

- Không được. Cúng là mời ông bà lên ăn, ông bà ăn xong thì con cháu mới ăn được.

- Đúng đó. Răng thêm chút nữa đi Rơm. Có kiêng có lành. Nếu mi ăn cùng ông bà tức là phạm. Coi chừng tối nằm ngủ, ông bà đến bắt xuống châu Diêm Vương. Còn nữa, ăn đồ chưa cúng bị đau bụng kinh khủng lắm. - Tôi hăm dọa, rồi cùng Mùi đi ra ngoài. Rơm tiu nghỉu đi theo sau hai đứa tôi.

Chao ôi! Thời gian trôi lâu ời là lâu! Từ *Tập tằm vông*, *Quả địa cầu có bốn đại dương* đến *Chi chi chành chành*, đọc chục lần mỗi cả miệng, đập mỗi cả tay thế mà vẫn chưa nghe người lớn gọi vào ăn cỗ. Tôi lấy thanh kẹo trong túi ra, bẻ làm ba rồi chia cho hai đứa bạn.

- Mận có kẹo mà không lấy ra sớm cho tụi ni ăn với. - Mặt Rơm ỉu xiu.

- Tau mang có một thanh, để lần sau mang nhiều thì tao cho tụi bây. Ăn một bữa kẹo đậu phộng no nê luôn. - Tôi đáp lại.

Chờ mãi, cuối cùng cũng đến giây phút mà lũ trẻ chúng tôi mong ngóng nhất: Được ngồi ăn cỗ! Tôi, Mùi và Rom nhanh chân trải chiếu, nhập hội với mấy đứa trẻ con trong xóm. Trên chiếu là cả một thế giới ẩm thực trong mơ: Nào xôi, nào chè, nào thịt, bánh... đủ đầy hấp dẫn. Mấy món mặn được ăn thoải mái, riêng chè thì có giới hạn, đúng mười chén, mỗi đứa một chén. Vậy nên ba đứa tôi quyết định ăn chè trước cho chắc phần, rồi mới thông thả đánh chén các món khác.

Món được lũ trẻ yêu thích nhất là bánh ram, món chả giò chiên vàng ruộm, giòn rụm bên ngoài, phần nhân bên trong đậm đà với nắm mè, thịt băm, miến. Mâm của tụi tôi được ưu ái hẳn hai đĩa! Vừa đặt xuống đã hết veo. Còn lại trên chiếu là thịt luộc cuốn tôm chua, cà pháo muối giòn tan, chả lụa, gà luộc chặt khéo léo, ướp đấng xào thơm lừng... món nào cũng khiến người ta nuốt nước miếng ừng ực.

Thi thoảng, đứa này đứa kia lại lén giấu mấy cái bánh lợc, bánh nậm dúi vào túi áo, mang về cho em nhỏ ở nhà. Mới đó mà chỉ trong chưa đầy ba mươi phút, mâm cơm đã sạch trơn, chẳng còn

lại gì ngoài vài cọng rau roi rớt. Đứa nào cũng tiếc hùi hụi.

Quả là một ngày sung sướng nhất trần đời! Chúng tôi chơi đùa cho đến khi trời nhá nhem tối, phải tới lúc những tiếng gọi của ba mẹ, mới lần lượt chạy về. Bỗng thấy Rom đứng tần ngần, tôi liền tới hỏi:

- Ăn no bụng rồi, chơi cũng đã rồi, răng lại buồn rúa?

Rom, về mặt đầy nuối tiếc:

- Biết khi mô mới được ăn cỗ lại nữa đây!